

Oliver Sacks

Pingelap, otok barvne slepote

Pingelap je eden izmed osmih majhnih atolov, raztresenih v oceanu okoli Ponapeja. Nekoč vzvišeni vulkanski otoki so geološko precej starejši od Ponapeja, erodirali in pogrezali pa so se milijone let. Pri tem so puščali samo korale, ki so obkrožale lagune, in zdaj skupno območje vseh atolov – Anta, Pakina, Nukuora, Oroluka, Kapingamarangija, Mwoakila, Sapwuahfika in Pingelapa – ne meri nič več kot tri kvadratne milje. Čeprav je Pingelap eden najbolj oddaljenih od Ponapeja, 180 milj večinoma “grobega” morja, je bil naseljen pred drugimi atoli, pred tisoč leti, še vedno pa ima tudi največ prebivalcev, približno sedemsto. Komunikacija in blagovni promet sta med otoki slabo razvita in med njimi pluje ena sama ladjica: MS Micrology, ki obkroži otočje (če to dovolita morje in veter) petkrat ali šestkrat na leto.

Ker Micrology ni nameravala izpluti pred prihodnjim mesecem, smo najeli majhno letalo s propelerjem, ki je v lasti pacifiške aviacije; pilotira ga upokojeni pilot komercialnih letal iz Teksasa, ki zdaj živi na Ponapeju. Komaj smo se stlačili vanj, skupaj s prtljago, očesnim ogledalom, raznimi testnimi gradivi, opremo za fotografiranje in snemanje ter posebnimi zalogami za barvno slepe: dvesto sončnih očal z različnimi zatemnitvami in odtenki s ščitniki, pa še nekaj manjših sončnih očal za otroke.

Letalce je bilo narejeno posebej za kratke medotočne polete; bilo je počasno, a je vztrajno brnelo, pa tudi leteli smo dovolj nizko, da smo v vodi lahko videli jate tun. Čez kako uro smo zagledali atol Mwoakil, potem pa je spet minila ura, preden so se pred nami pojavili trije otočki atola Pingelap, ki so okrog lagune tvorili zlomljen polmesec.

Dvakrat smo preleteli atol, da bi si ga bolje ogledali; najprej nismo videli ničesar razen gostega gozda. Ko pa smo oplazili

drevje, že precej nizko nad tlemi, smo opazili poti, ki so tu pa tam presekale gozd, in nizke hiše, skoraj skrite v listju. Naenkrat je zapihal veter – še pred nekaj minutami ga ni bilo nikjer – in kokosove palme in drevesa so se začela zibati naprej in nazaj. Ko smo se pripravljali na pristanek na cementni pristajalni stezi (zgradil jo je japonski okupator pred pol stoletja), nas je tik pred tlemi zajel divji veter z repa in nas skoraj odpihnil z nje. Pilot se je trudil, da bi obdržal nadzor nad zanašajočim letalom, saj smo bili zdaj, ko smo zgrešili rob pristajalne steze, v nevarnosti, da nas bo odneslo stran. Z veliko truda in nekaj sreče je pilotu uspelo obrzdati letalo; še kak decimeter in pol, pa bi bili v laguni. “A ste vsi v redu?” je nato vprašal, potem pa zamrmral samemu sebi: “Tole je bil najhujši pristanek v mojem življenju!”

Knut in Bob sta bila čisto prstena, pilot pa tudi – videli so se že potopljeni v letalu, kako se dušijo in borijo, da bi prišli ven, pa ne gre. Jaz sem občutil nekakšno brezbržnost, zdelo se mi je celo, da bi bilo zabavno in romantično umreti na grebenu; v naslednjem trenutku pa me je zgrabila morska bolezen. Vendar sem kljub vsej grozi, ki je bila v zraku, med zvokom zavor, ki so škripajoč ustavljale letalo, vsenaokrog slišal smeh in zvoke radosti. Ko smo izstopili, še vedno blede, je iz gozda priteklo na ducate rjavih otrok z rožami, listi banan in smeje so nas obkročili. Najprej nisem nikjer videl odraslih in za hip sem pomislil, da je Pingelap otok otrok. V tem prvem dolgem trenutku, ko so otroci objemajoč se pritekli iz gozda in ko sem vsepovsod videl rastlinje, me je prevzela lepota te primitivnosti, humanosti in narave. Občutil sem val ljubezni; do otrok, do gozda, do otoka, do vsega; počutil sem se, kot bi bil v raj, v skoraj magični realnosti. Pomislil sem: prispel sem, končno sem tu. Tu bi rad živel do konca in nekateri teh čudovitih otrok bi lahko bili moji.

“Prekrasno!” je očarano šepnil Knut, potem pa mi govoril: “Poglej tegale otročka, pa tegale, pa tegale ...” Sledil sem njegovim pogledom in naenkrat opazil, kar sem poprej spregledal: tu pa tam sem videl otroka, ki je divje mežikal, pa kakega, ki je škilil, nekateri so umikali poglede pred soncem, eden starejši pa je imel čez oči temno krpo. Knut jih je videl in prepoznal, svoje barvno slepe sotrpine, in to v trenutku, ko je stopil iz letala, pa tudi oni so verjetno takoj zaznali njega, ki je stal pri letalcu s temnimi očali in mežikal.

Cepprav je Knut bral strokovno literaturo in občasno srečal koga barvno slepega, ni bil niti približno pripravljen na srečanje tolikih sebi podobnih tujcev, ki so živeli na drugem koncu sveta, a začutil je takojšnjo povezanost z njimi. Bilo je res čudno srečanje, ki smo mu bili priča vsi preostali – bled, nordijski Knut v zahodnjaški opravi, s kamero okrog vratu, pa majhni rjavi barvno slepi pingelapski otroci; bilo je pretresljivo.

Vnete roke so zgrabile našo prtljago, opremo so zložili na nekakšen improviziran voziček, iz desk zbito majajočo se napravo na zmiganih kolesih. Na Pingelapu ni motornih vozil, nobenih tlakovanih cest, samo zbita zemlja ali makadam, ozke peščene poti skozi gozdove, ki so povezane, neposredno ali posredno, z glavno potjo (malce širšo potjo s hišami na vsaki strani; hiše so

prekrite s pločevinastimi strehami ali kar z listjem). Tja so nas zdaj spremili ducati navdušenih otrok in mladostnikov (za zdaj še ni bilo nikjer nikogar, ki bi bil starejši od 25 ali 30 let).

Naš prihod (s spalnimi vrečami, ustekleničeno vodo, medicinskimi in sne-malnimi pripomočki) je bil dogodek, kot ga še ni bilo; otrok niso toliko prevzele kamere kot naprava za zvok s tistim volnenim mufom, in že naslednji dan so izdelovali svoje naprvice iz bananinih stebel in kokosove volne. Naš prihod je bil videti kot prisrčna komemoracija brez scenarija, voditelja in česar koli podobnega, samo cel kup začudenih ljudi je bilo; oni so zijali v nas, mi vanje in v vse okrog njih. Na poti skozi pingelapsko gozdno vas smo se večkrat ustavili ali morda malce skrenili s poti. Mali črno-beli pujski so se valili mimo nas; nesramežljivo, a vendar čisto neprizadeto, imeli so čisto svoje življenje, otok je bil tudi njihov. Zdelo se nam je zanimivo, da so pujski črno-beli in napol v šali smo se spraševali, ali so bili posebna vrsta, ki so jih vzredili barvno slepi. Seveda ni nihče od nas tega rekel na glas, ampak naš tolmač James, ki je bil tudi barvno slep, a nadarjen in za razliko od večine otočanov izobražen (študiral je na guamski univerzi), je menda videl, kako gledamo, in rekel: "Te prašiče so prinesli naši predniki, ko so pred tisoč leti prišli sem. Prinesli so tudi kruhovec, pa jam. Ja, in seveda tudi ljudske mite in obrede."

Čeprav so se prašički pojavili, kjer koli je bila hrana (še posebej so imeli radi banane, pa gnile mange in kokose), so bili vsi, tako je povedal James, v zasebni lasti. Bili so tudi pokazatelj lastnikovega materialnega statusa. Izvirno so bili kraljevska hrana in jesti jih ni smel nihče razen kralja, nahnmwarkija. Še dandanes jih redko koljejo, samo za posebne priložnosti.

Knuta je privlačilo tudi bogastvo rastlinja; videl ga je zelo jasno, morda bolj, kot kdor koli izmed nas. Za nas, barvno normalne, je bilo vse skupaj ena sama zmešnjava zelenega, za Knuta pa polifonija odtenkov, osvetlitev, oblik in vzorcev, ki jih je z lahkoto razlikoval. To je omenil Jamesu, ta pa je povedal, da je zanj prav tako – in za večino barvno slepih na otoku; nihče ni imel težav pri razlikovanju rastlin. Menil je, da je tako verjetno zaradi precej enobarvne pokrajine (na otoku je bilo nekaj rdečih rož in sadežev in pri teh bi še kdo kdaj zgrešil kak odtенок, ampak v glavnem je bilo vse zeleno).

"Kaj pa recimo banane, a razlikuješ zelene od rumenih?" je vprašal Bob.

"Ne vedno," je odgovoril James. "Svetlo zelena barva je zame ponavadi ista kot rumena!"

"Kako pa potem veš, kdaj je banana zrela?"

James je odgovoril po svoje; šel je do bananinega drevesa in Bobu prinesel skrbno izbrano svetlo zeleno banano.

Bob jo je olupil; začuda je šlo zlahka. Najprej je previdno odgriznil majhen košček, a takoj zatem hlastno pogoltnil preostanek.

"Veš," je rekel James, "ne zanesemo se samo na barvo. Gledamo, občutimo, vonjamo, preprosto *vemo* – za nas je pomembno vse, zate pa samo barva!"

Splošno obliko Pingelapa sem videl iz zraka – trije otočki so oblikovali pretrgan obroč okrog osrednje lagune, ki je je v premeru bilo morda za miljo in pol; zdaj pa, ko sem hodil po ozkem pasu ozemlja, s penečim valovjem na eni in mirno laguno na drugi strani, vmes pa je bilo samo za nekaj sto metrov zemlje, sem se zavedal, kakšen silen strah so morali občutiti prvi raziskovalci, ki so odkrili tole tuje jim ozemlje, tako silno drugačno od vsega, kar so do takrat videli in izkusili. "Pravo čudo je," je zapisal Puyard de Laval leta 1605, "ko vidiš vse te koralne otoke, pa vse te skalne brežine, ki jih obkrožajo; in v vse to še ni posegel človek!"

Cooku so na plovbi po Tihem oceanu ti nizki atoli zbudili precejšnje zanimanje; že leta 1777 je govoril o tem, kako osupnejo s svojo skrivnostnostjo:

Nekateri zatrjujejo, da so to ostanki velikih otokov, ki so se skozi čas združili in oblikovali nepretrgan pas zemlje; potem je morje to zemljo sčasoma odplavilo in pustilo samo zgornje plasti ozemlja ... Nekateri drugi, med njimi sem tudi sam, menimo ... da so se oblikovali iz sipin ali koralnih bregov, potem pa so se večali; nekaj pa jih je, ki menijo, da so jih dvignili potresi.

Vendar je na začetku 19. stoletja postalo jasno, da živa koralna ne bi mogla zrasti več kot kakih trideset metrov pod gladino in se v taki globini čvrsto zasidrati, čeprav se atoli lahko pojavijo v najglobljih delih oceanov. Sedimenti ali koralne ne bi mogli zrasti z dna oceana, kot si je to predstavljal Cook.

Sir Charles Lyell, največji geolog svojega časa, je domneval, da so atoli bili s koralami obloženi robovi dvigajočih se podmorskih vulkanov, ampak po tej domnevi bi se moralo nešteto vulkanov dvigniti za tisoč petsto ali dva tisoč štiristo metrov do gladine in omogočiti podlago za koralne, ne da bi se dejansko dvignili nad gladino.

Darwin je na čilski obali doživel hude kataklizme potresov in vulkanov; zanj so bile "del največjih čudežev, kar jim je svet priča" – seveda, šlo je za nestabilnost, nenehne premike, geološke oscilacije zemeljske skorje. Podobe silnih dvigovanj in potapljanj so burile njegovo domišljijo: Andi so se dvignili za desetine tisočev metrov v zrak, dno Tihega oceana je izginilo desetine tisočev metrov pod površjem. V skladu z vsem tem je ugotovil nekaj posebnega – da bi takšna dvigovanja in spuščanja lahko pojasnila izvor oceanskih otokov, njihovo usedanje pa oblikovanje koralnih. Nekako je obrnil Lyellovo pojmovanje; domneval je namreč, da atoli niso nastali iz dvigajočih se vulkanov, ampak iz njihovih potapljajočih se bregov. Ko je vulkanska skala končno erodirala in izginila v morje, so ostali samo koralni robovi, ti pa so oblikovali ograjen greben. Vulkan se je še kar potapljal, novi sloji koralnih polipov pa so rasli navzgor, zdaj že v značilni atolni obliki, proti luči in toploti, od katerih so bili odvisni. Razvoj takšnega atola je po Darwinu zahteval vsaj milijon let.

Darwin je za takšno usedanje navedel celo nekaj kratkoročnejših dokazov – denimo palme in zgradbe, ki naj bi, poprej na suhem, zdaj ostale pod vodo; vendar se je zavedal, da se takšen dokončen dokaz za tako počasen proces ne bo prijel z lahkoto. Njegovo teorijo so, čeprav se je z njo marsikdo strinjal,

zares potrdili šele kako stoletje pozneje, ko so skozi atol Eniwetak izvrtili ogromno vrtino in kakih tisoč štiristo metrov pod gladino končno trčili ob vulkansko skalo. Grebenaste korale so bile za Darwina čudoviti spominki podzemnih stopenjskih oscilacij ... vsak atol je spomenik otoka, ki je zdaj izgubljen. In zdaj lahko kot geolog, ki je živel deset tisoč let in zapisoval spremembe, uvidimo delovanje imenitnega sistema, v katerem se je površina planeta razdelila, kopno in voda pa sta se izmenjala.

Ko sem gledal Pingelap in premišljeval o tem, kakšen veličasten vulkan je to svojčas bil, kako se je desetine milijonov let neznansko počasi potapljal, sem čutil skoraj otipljiv občutek neizmernosti časa, in spoznal sem, da naša odprava na južna morja ni bilo samo potovanje skozi prostor, ampak tudi skozi čas.

Nenaden veter, ki nas je skoraj odpihnil s pristajalne steze, se je zdaj umirjal, čeprav so vrhovi palm še vedno vršali sem ter tja, pa tudi bučanje valov, ki so butali ob greben s silnimi kotalečimi se sunki, smo še vedno slišali. Tajfuni, ki so razvpiti v tem delu Tihega oceana, so lahko prav uničujoči za koralni otok, kot je Pingelap (ki ni več kot tri metre nad morsko gladino); ves otok je lahko poplavljen, pogoltnejo ga lahko gromozanski valovi, ki jih biča veter. Leta 1775 je tajfun Lengkieki v hipu zdesetkal devetdeset odstotkov prebivalstva, tisti, ki pa so preživeli, so počasi umirali od lakote – čeprav je rastlinja kolikor hočete, je tajfun uničil vse kokosove palme, kruhovce in bananovce; preživelim so ostale samo ribe. Takrat je Pingelap imel skoraj tisoč prebivalcev, naseljen pa je bil že osemsto let. Ni znano, odkod so prišli prvotni prebivalci, a s seboj so prinesli izpopolnjen hierarhični sistem, v katerem so poveljevali dedni kralji ali nahnmwarki, ustno kulturo in mitologijo in jezik, ki je že takrat bil tako drugačen, da so ga "staroselci" Ponapeja komajda razumeli. Nekajtedensko divjanje tajfuna je preživelo komajda kakih dvajset ljudi, vključno z nahnmwarkijem in peščico njegovih uslužbencev.

Pingelapežani so izjemno plodni, zato je v nekaj desetletjih populacija spet dosegla skoraj število sto. A kljub vsemu temu pogumnemu parjenju – če je bilo potrebno, tudi med družinskimi člani – so se pojavile nove rodovne težave, ki so bile prej zelo redke. V četrti "potajfunski" generaciji se je pojavila "nova" bolezen. Prvi otroci s pingelapsko boleznijo oči so se rodili v dvajsetih letih 19. stoletja, bolezen pa se je skozi nekaj generacij povečala na pet odstotkov populacije. Tako ostaja še dandanes.

Mutacija za barvno slepoto se je verjetno pojavila že pred stoletji, a gen je bil prikrit in dokler je populacija bila dovolj velika, je bila možnost poroke dveh nosilcev in pojava gena pri njunih otrocih zelo majhna. Tajfun je vse to spremenil; študije so pokazale, da je bil za ponovno razširjanje gena kriv prav preživeli nahnmwarki.

Dojenčki z boleznijo oči so bili ob rojstvu videti čisto v redu, a čez dva ali tri mesece so začeli škiliti, mežikati, zavijati z očmi ali obračati glave stran od svetlobe; ko so shodili, je postalo jasno, da od daleč ne vidijo podrobnosti ali majhnih predmetov. Ko so dopolnili štiri leta ali pet let, niso več razlikovali

barv. Za opis tega čudnega stanja se je uveljavil izraz maskun ("ne-videnje"), pojavljalo pa se je enako pogosto pri punčkah in fantkih, ki so bili drugače popolnoma normalni, bistri in aktivni.

Danes, več kot dvesto let po tajfunu, je nosilec gena za maskun za kako tretjino populacije, med sedemsto otočani pa je sedeminpetdeset barvno slepih. Drugje po svetu je razmerje barvne slepote manj kot 1 na 30.000 prebivalcev; na Pingelapu je razmerje 1 proti 12.

Naša razcapana procesija se je prebijala skozi gozd. Otroci so divjali naokrog in pod nogami so se nam motali prašiči. Končno smo le prispeli do upravne stavbe otoka. To je bila ena od treh ali štirih dvonadstropnih pepelnatoopečnih stavb na otoku. S posebno ceremonijo so nas pozdravili nahnmwarki, sodnik in nekateri drugi uradniki. Pingelapežanka Deleta je bila naša tolmačka; vse nas je predstavila in potem povedala še nekaj o sebi – vodila je bližnji zdravstveni dispanzer, kjer je zdravila vse vrste poškodb in bolezni. Nekaj dni pred tem, tako je povedala, je pomagala pri porodu dojenčka; zadeva je bila težavna, morala se je znajti brez prave medicinske opreme, a mama in dojenček sta se počutila dobro. Na Pingelapu ni zdravnika, Deleta se je šolala drugje, večkrat so ji pomagali učenci s Ponapeja. Če kdaj kakšnemu primeru ni bila kos, je bilo treba počakati na medicinsko sestro s Ponapeja, ki je enkrat na mesec naredila obhod po otokih. Bob je menil, da je bila Deleta, čeprav prijazna in ljubezniva, "prava moč, s katero je treba računati".

Peljala nas je na kratek ogled upravne stavbe – mnogo sob je bilo zapuščenih in praznih in star kerozinski generator, ki naj bi stavbo osvetljeval, je dajal vtis, da je neuporaben že vrsto let. Ko je padel mrak, nas je Deleta peljala v sodnikovo hišo, v kateri naj bi stanovali. Nikjer ni bilo uličnih luči, sploh nikakršnih luči, in tema je padla zelo hitro, vsaj tako se nam je zdelo. V hiši, ki je bila zgrajena iz cementnih blokov, je bilo temno, tesno in zadušljivo vroče; bajta je bila prava "švickamra", tudi ponoči. Zunaj je bila nekakšna terasa, nad katero sta se sklanjala gigantski kruhovec in bananovec, ki je stal zraven njega. Imeli smo dve spalnici – Knut je spal v sodnikovi sobi spodaj, midva z Bobom zgoraj v otroški sobi. Precej prestrašeno sva se gledala, oba nespečneža, občutljiva na vročino in nepopoljšljiva nočna bralca; tuhtala sva, kako bova preživela dolge noči, saj naju niti branje ni pomirilo.

Vso noč sem se premetaval sem ter tja in se zbujal, malo zaradi vročine, malo zaradi vlage, malo zaradi svojih čudnih vizualnih dogajanj, ki jim občasno podlegam, še posebej tik pred migreno, malo zaradi neskončnih migetanj kruhovcev in bananovcev na nočnem stropu. Poleg tega pa sem bil precej razburjen od veselja, da sem končno na otoku barvno slepih.

Nihče od nas ni to noč kaj prida spal. Zjutraj smo se razmršeni zbrali na terasi in šli malce naokrog. Vzel sem svoj notes in si med hojo zapisoval kratke opazke (čeprav se je črnilo zaradi vlage ves čas razmazovalo):

Ura je šest zjutraj in čeprav je v zraku peklenska vročina, nekakšna teža in silen mir, je otok že ves živahen – pujsi krulijo in tekajo po podrasti, povsod je

vonj po ribah in taru in ponekod popravljajo strehe z listi palm in banan; Pingelap se pripravlja na nov dan. Trije možje izdelujejo kanu čudovite tradicionalne oblike; ves je narejen iz enega samega masivnega drevesnega debla. Uporabljajo material in metode, ki se niso spremenile skozi tisočletja. Bob in Knut sta čisto preč, ko opazujeta ladjo; od blizu in z zadovoljstvom. Knut opazuje tudi grobove in oltarje pri hišah onstran ceste. Na Pingelapu ni skupnih pogrebov in pokopališč; mrtve pokopljejo pri hišah, da skoraj očitno ostanejo del družine. Na vrvicah, razpetih nad grobovi, visijo živopisni kosi oblačil; nisem čisto prepričan, ali odganjajo demone ali so zgolj za okras, ampak videti so veselo.

Sam sem presenečen nad gostoto vegetacije, precej gostejša je kot kak gozd, na nekaterih drevesih pa so krasni rumenkasti lišaji. Malce jih pogrizljam – mnogi so užitni – ampak tile so grenki in mi nekako ne prija.

Vseposod je polno kruhovca, celi gozdički, s temi velikimi, krpastimi listi; polni so velikih sadežev, ki so Dampierja pred tristo leti spominjali na štruce kruha. Nisem še videl tako nezahtevnih dreves; zelo lahko jih je bilo gojiti, obrodili pa so tudi do sto ogromnih sadežev na leto, več kot dovolj za preživetje. Eno samo drevo je dajalo sadove petdeset let ali več, potem pa so njegov les uporabili za gradnjo, predvsem za trupe kanujev.

Pri grebenu je plavalo že na ducate otrok, nekateri so ravnokar shodili, kljub temu so se junaško spustili v vodo med ostre korale in vpili od navdušenja. Videl sem dva ali tri barvno slepe otroke, ki so se potapljali in divjali z drugimi – niso bili videti osamljeni ali izločeni iz družbe, vsaj zaenkrat še ne. Ker je bilo še zelo zgodaj in nebo še mračno, še niso bili oslepljeni. Nekateri večji otroci so si gumijaste podplate sandal privezali k rokam in presenetljivo hitro plavali; veslaja, v slogu psička. Nekateri drugi so se potapljali vse do dna; tam je bilo ogromno morskih kumar, ki so jih ožemali in se škropili. Morske kumare imam rad, upam, da bodo preživele.

Začofotal sem v vodo in se še sam začel potapljati do kumar. Nekoč so jih baje, tako sem bral, izvažali v Malajo, na Kitajsko in Japonsko, kjer so zelo cenjene kot trepang ali *bêche-de-mer* ali namako. Tudi sam jih občasno rad jem, tako fino trdo želatinaste so, pa polne živalske celuloze, kar me silno privlači. Eno sem odnesel nazaj na obalo in vprašal Jamesa, če jih Pingelapežani pogosto jedo. "O, jih jemo," je povedal, "ampak so zategle in jih moramo dolgo kuhati – čeprav tole" in pokazal je na mojega *stichopusa*, "lahko ješ surovo". Zagrizel sem v kumaro in se spraševal, ali se je morda pošalil, saj se nisem mogel pregristi skoznjo; kot bi hotel pojesti star, odslužen čevelj.

Po zajtrku smo obiskali družino, Edwarde. Entis Edward je barvno slep, pa tudi njegovi trije otroci, od dojenčka, ki je v sončni svetlobi že mežikal, pa vse do enajstletne hčerke. Njegova žena Emma je videla normalno, očitno pa je bila nosilka gena. Entis je izšolan; angleščina mu ne gre ravno gladko, je pa zato zgovoren. Je duhovnik v kongregacionalistični cerkvi in ribič; v skupnosti ga zelo spoštujejo. Sicer je, je povedala njegova žena, majcena izjema, saj se

tisti, ki imajo maskun, večinoma nikoli ne naučijo niti brati; ne vidijo učiteljevega pisanja na tabli, imajo pa tudi manjše možnosti za poroko, delno zato, ker otroci zadevo ponavadi podedujejo, delno pa zato, ker na soncu ne morejo delati na prostem kot večina otočanov. Entis je bil prava izjema in se je tega zavedal: "Imel sem srečo," je povedal, "saj drugim ni lahko."

Razen socialnih težav, ki jih prinaša barvna slepota, Entis ne vidi drugih ovir, čeprav večkrat česa ne more postoriti zaradi prehude svetlobe in nezmožnosti prepoznavanja podrobnosti. Knut je pokimal, ko je to slišal; pozorno je poslušal Entisove besede in se z njim v marsičem poistovetil. Entisu je pokazal svoj monokel, monokel, ki je zanj skoraj tretje oko in ga vedno nosi okrog vratu. Entisovo lice se je v hipu razjasnilo, ko je prilagodil fokus in prvič videl čolne na vodi, drevesa na obzorju, lica ljudi na drugi strani ceste in, ko je fokus premaknil navzdol, kožne zvitke na lastnih konicah prstov. Knut si je v hipu snel monokel z vratu in mu ga poklonil. Entis je bil ganjen, a ni rekel ničesar, njegova žena pa je šla v hišo in prinesla čudovito ogrlico, ki jo je sama izdelala, trojno verižico iz lupin morskih polžkov. To je bila največja družinska dragocenost. Slovesno jo je predala Knutu, Entis pa je samo gledal.

Knut je bil brez monokla precej onesposobljen – "Kot bi mu dal polovico očesa, saj je monokel nujen za moj vid!" – a silno srečen. "Zanj bo zdaj vse čisto drugače," je rekel, "jaz bom pozneje dobil novega!"

Naslednji dan smo videli Jamesa, ko je mežikal v sončni svetlobi in opazoval skupino najstnikov pri košarki. Kot naš tolmač in vodič je bil vedno videti srečen, družaben, veliko je vedel; vedno je bil videti kot del skupnosti. Zdaj pa je bil prvič tih, nekako žalosten in osamljen. Med pogovorom je povedal še malce več o sebi. Življenje in šola sta bila zanj težka, kot za druge barvno slepe na Pingelapu – sončna svetloba ga je dobesedno slepila in le stežka je šel na svetlo brez črne krpe čez oči. Ni se mogel pridružiti drugim otrokom pri divjih igrah na prostem. Tudi ostrina njegovega vida je bila zelo slaba; šolskih knjig sploh ni videl, če jih ni podržal kakih sedem do osem centimetrov pred očmi. Vseeno je bil izjemno inteligenčen in spreten, tudi brati se je naučil zelo zgodaj in je kljub bolezni rad bral. Kot Deleta je šel na Ponape pridobivati nadaljnjo izobrazbo (Pingelap je imel osnovno šolo, srednje pa ne). Bister, ambiciozen in z načrti za boljše življenje je dobil štipendijo guamske univerze, tam študiral tri leta in diplomiral iz sociologije. Na Pingelap se je vrnil poln pogumnih idej, kako pomagati otočanom pri boljši prodaji njihovega blaga, kako omogočiti boljšo zdravstveno pomoč in skrb za otroke, kako v vsako hišo napeljati elektriko in tekočo vodo, kako izboljšati raven izobrazbe, kako otoku omogočiti novo vrsto politične zavednosti in ponosa in, končno, kako že ob rojstvu zagotoviti vsakemu otočanu, in še posebej barvno slepim, pravico do pismenosti in izobrazbe, ki si jo zaslužijo.

Vse to je naletelo na gluha ušesa; med otočani ni bilo nobenega zagona, ni jim bilo do sprememb, bili so brez ambicij, živeli so, kot so pač živeli, in sčasoma se je James nehal boriti. Na Pingelapu ni našel službe, ki bi ustrezala

njegovi izobrazbi ali talentu, saj Pingelap s svojim minimalnim eksistenčnim gospodarstvom *nima* na voljo služb, razen za medicinca, sodnika in nekaj učiteljev. S svojo univerzitetno podlago James naenkrat ni bil več popoln del skupnosti, ki jo je zapustil, in počutil se je, kot da ji ne pripada več.

Pred hišo Edwardov smo opazili predpražnik s čudovitim vzorcem, pa tudi drugod smo jih videli, tako pred starimi hišami, zgrajenimi na tradicionalni način, kot pred novimi, takimi iz cementa in z aluminijastimi strehami. Način tkanja teh predpražnikov je bila umetnost, ki se ni spremenila že od "prastarih časov", kot je povedal James. Še vedno so uporabljali tradicionalna vlakna iz palmnih listov, čeprav so namesto rastlinskih barv zdaj uporabljali črnilasto modro barvo, ki so jo pridobivali iz karbonskega papirja – v druge namene so ga bolj malo uporabljali. Najboljša tkalka na otoku je bila barvno slepa ženska, ki se je te umetnosti naučila od svoje matere, tudi barvno slepe. James nas je peljal k njej, delala je v tako temni kolibi, da smo v njej komajda kaj videli. Knut je snel svoja dvojna sončna očala in priznal, da še nikjer na otoku ni bolje videl. Ko smo se privadili na temo, smo začeli opazovati njeno posebno umetnost svetlob, občutljive vzorce različnih osvetlitev, vzorce, ki so izginili, kakor hitro smo kak njen predpražnik nesli ven na svetlo.

Knut ji je povedal, da je njegova sestra Britt, samo zato, da bi dokazala, da je to mogoče, pred kratkim spletla jopič v šestnajstih različnih barvah. Razvila je poseben sistem, pri katerem si je zapomnila povese tako, da jih je oštevilčevala. Jopič je imel čudovite vzorce in slike, ki jih je pobrala iz norveških ljudskih pravljič, vendar pa so bile normalnim očem skoraj nevidne, saj so bile narejene v zamegljenih rjavih in škrlatnih barvah, v barvah, ki nimajo ravno silnega kromatičnega kontrasta. Britt jih je razločno videla, ker je iskala osvetlitve; videla jih je celo bolj razločno kot tisti, ki niso barvno slepi. "To je moja posebna, skrivna umetnost, ki jo vidimo samo popolnoma barvno slepi," je povedala.

Pozneje smo šli do vaškega dispanzerja in srečali še več ljudi z maskunom. Tam je bilo skoraj štirideset ljudi, več kot polovica barvno slepih otočanov. Nastanili smo se v glavni sobi, Bob s svojim očesnim ogledalom, lečami in testi ostrine, jaz s kupom barvnih sukancev, risal in pisal, pa tudi nekaj standardnih paketov za testiranje barv sem prinesel. Knut je imel zavitek Sloanovih kartic za barvno slepoto. Prej jih še nisem videl in Knut mi je pojasnil test: "Vsaka teh kartic ima obseg sivih kvadratkov, ki se razlikujejo samo v tonih, od zelo svetlo sive do zelo temno sive, skoraj črne. Vsak kvadrataček ima v sredini luknjo, in če dam zadaj list barvnega papirja, takole, bo en kvadrataček ustrezal barvi; imela bosta isto gostoto." Pokazal je oranžno piko s srednje sivim ozadjem. "Zame sta notranja pika in ozadje popolnoma enaka!"

Takšna ustreznica bi človeku z normalnim vidom ne povedala nič; kako neki naj katera koli barva "ustreza" sivi; za barvno slepega pa je to nadvse preprosto, saj vidi vse barve in vse sivine zgolj kot različne osvetlitve. Test bi moral po pravilih imeti standarden vir osvetlitve, ampak ker na otoku ni bilo elektrike, je moral Knut za standard vzeti sebe in primerjati rezultate

drugih barvno slepih s svojimi. V skoraj vsakem primeru so bili rezultati enakovredni ali vsaj zelo blizu.

Medicinsko testiranje je ponavadi precej zasebno, a tokrat je bilo zelo javno. Ducate mladih je kukalo skozi okna ali se sprehajalo med nami, medtem ko smo testirali otočane. Tako je bilo vse skupaj precej zabavno in praznično.

Bob je želel pri vsakem posamezniku preveriti lom svetlobe in tudi mrežnico. To je precej lahka naloga, če oči ves čas drgetajo. Seveda ni bilo mogoče neposredno videti mikroskopsko majhnih paličic in stožcev (ali tega, da jih ni), vendar s svojim očesnim ogledalom ni mogel najti nikakršnih drugih napak. Prejšnji raziskovalci so poročali, da je maskun povezan z močno kratkovidnostjo, vendar pa je Bob ugotovil, da je bilo sicer precej pacientov kratkovidnih, precej pa tudi ne (Knut je bil recimo zelo daljnoviden); po drugi strani je bilo kratkovidnih precej barvno normalnih otočanov. Če je obstajala genetska oblika kratkovidnosti, je ugotovil Bob, je obstajala neodvisno od barvne slepote. Dodal je še, da so lahko zgodnejši raziskovalci tudi pretiravali s poročili o kratkovidnosti zaradi mežikanja in škiljenja nekaterih otočanov in njihove navade, da so manjše predmete gledali zelo od blizu, kar je lahko kratkovidnost ali pa samo posledica tega, da niso videli ostro in da pač niso prenesli svetlobe.

Barvno slepe sem vprašal, ali lahko razlikujejo barve različnih dolžin, ali pa jih vsaj primerjajo, kar so seveda storili glede na jasnost in ne glede na barvo. Rumena in svetlo modra tako lahko sodita k beli, nasičene rdeče in zelene pa k črni. Prinesel sem tudi psevdoizokromatske išiharske testne ploščice za delno barvno slepoto, pri katerih so številke in črke sestavljene iz barvnih pik, ki se od sosednjih pik lahko razlikujejo zgolj po barvi, ne pa tudi po osvetlitvi. Nekaterih išiharskih ploščic barvno normalni paradoksalno ne morejo videti, barvno slepi pa jih vidijo – te imajo pike enakih barvnih odtenkov, a se rahlo razlikujejo v osvetlitvah. Starejši otroci z maskunom so bili nad temi zadnjimi zelo navdušeni. V svojo igro prepoznavanja števil so vpletli še mene, ki sem testiral, in prerivaje so spoznavali posebne številke, ki jih sam nisem mogel videti.

Knutova prisotnost pri pregledovanju bolnikov z maskunom je bila ključna; pripovedoval je o lastnih izkušnjah in s tem pomagal, da s svojimi vprašanji nismo postali navadni radovedneži, ampak smo se s pacienti povezali kot človeška bitja, s tem pa si olajšali delo in izbistrili nekatere pojme. Čeprav sama barvna slepota ni povzročala prehude zaskrbljenosti, pa je obstajalo precej napačnih razumevanj maskuna, predvsem glede napredovanja bolezni in vprašanj, ali lahko kdaj popolnoma oslepijo, ali so morda posledice tudi bebovost, norost, epilepsija in težave s srcem. Nekateri so menili, da bolezen lahko povzroči brezbriznost med nosečnostjo, nekateri so govorili o nalezljivosti. Čeprav je maskun v nekaterih družinah res prehajal iz roda v rod, ni bilo dokazov o prikritih genih ali dednosti. Z Bobom sva zatrjevala, da maskun ni razvijajoča se bolezen, da prizadene samo določen del vida in da lahko oseba z maskunom lepo normalno živi, potuje, dela in se izšola, če uporablja določene pripomočke (npr. temna očala, ščitnike za varovanje pred svetlobo, povečevala,

monokle za branje in oster vid na daljavo). Vendar jih je bolj kot besede prepričal Knut s svojimi sončnimi očali, povečevalom in dosežki v življenju.

Pred dispanzerjem smo delili sončna očala, klobuke in ščitnike, ki smo jih prinesli s seboj. Odzivi in rezultati so bili različni. Neka mama je svojemu otročičku na nos takoj posadila očalca in mali se je umiril, pa tudi njegovo vedenje se je takoj spremenilo; prej nenehno mežikajoč je zdaj na široko odprl oči in zvedavo gledal okrog sebe. Stara ženska, najstarejša barvno slepa oseba na otoku, je sončna očala vztrajno zavračala. Rekla je, da je brez njih živela osemdeset let in da jih zdaj že ne bo začela nositi. Vendar je mnogo drugih odraslih in mladih barvno slepih sončna očala vidno vzljubilo; grbančili so nosove, nenavajene teže očal, a svetloba jih ni več tako zelo motila.

Wittgenstein naj bi po govoricah bil bodisi najboljši bodisi najzahtevnejši gost. Ob prihodu naj bi zadovoljno pojedel vse, kar je dobil, vendar naj bi potem vsak dan gostovanja zahteval spet natančno in samo to. Številni ljudje menijo, da je to čudaško in patološko, jaz pa sploh ne, ker sem mu zelo podoben. Kot človek z nekakšno strastjo do monotonije sem zelo užival v enoličnih pingelapskih obrokih, Knut in Bob pa ne. Naš prvi obrok, ki je potem prišel na vrsto še dvakrat dnevno, je bil sestavljen iz tara, banan, pandanusa, kruhovca, jamov in tune; temu je sledila papaja in mladi kokosi, polni mleka. Ker sem nor na ribe in banane, sem bil nad hrano navdušen. Vsi pa smo bili precej slabe volje, ko se je pri vsakem obroku kot dodatek pojavil spam, vedno ocvrt. Spraševal sem se, zakaj neki Pingelapežani jejo to sranje, če je pa njihova osnovna hrana tako dobra in zdrava; še posebej, ker si ga le stežka privoščijo, saj nimajo veliko denarja, pa še tega zaslužijo zgolj z izvažanjem kobre, predpražnikov in sadja na Ponape. Na našem letalcu sem se pogovarjal z baronom spama, ampak na Pingelapu sem to odvisnost spoznal v vsem obsegu. Kako neki, da so ne samo Pingelapežani, ampak sploh vsi Tihooceančani tako zlahka in divje padli na ta drek, čeprav jih je stal zdravja in denarja? Nisem bil edini, ki sem tuhtal o tej zadevi; pozneje sem bral knjigo Paula Therouxa *Srečni otoki Oceanije* in našel tole hipotezo o vsesplošni spamomaniji:

Moja teorija je bila, da so se nekdanji kanibali Oceanije tako obesili na spam, ker jih je spominjal na tolsti okus človeškega mesa. Skuhanemu človeku so v Melaneziji pravili "dolgi prašič". Dejstvo je, da so se vsi ljudožerci Pacifika razvili (ali degenerirali) v spamožerce. Če ni bilo spama, so žrli poroženelo govedino, ki je imela tudi tak "telesni" okus.

Kdo ve, ali je imel Theroux prav ali ne, ampak bilo je pravo olajšanje, ko smo obiskali nasad tara, ki je obsegal približno 400 močvirnatih arov v središču otoka. Pingelapežani govorijo o taru s spoštovanjem in nekako čustveno, slej ko prej pa vsak izmed njih dela v nasadu, ki je v lasti skupnosti. Zemlja je brez naplavin, prekopljejo jo in zasadijo sadike, ki si sledijo v razmiku kakih 45 centimetrov. Sadike rastejo zelo hitro, kmalu dosežejo višino treh metrov ali več, z njih pa visijo široki trikotni listi. Nasad že tradicionalno vzdržujejo ženske, ki delajo bose v blatu do gležnjev. Vsak dan požanjejo različne dele

nasada. V senci, ki jo mečejo ogromni listi, se radi zbirajo vaščani, še posebej tisti z maskunom.

V nasadu raste ducat ali več sort tara, njihove velike, škrobaste korenine pa imajo razpon okusa od grenkega do sladkega. Užitarne so sveže ali posušene. Taro je na Pingelapu glavni pridelek in v skupnosti še vedno govorijo, kako je pred dvesto leti tajfun Lengkieki popolnoma uničil nasad; to je potem povzročilo lakoto preživelih.

Ko smo se vračali iz nasada, nam je v gozdu naproti prišel starejši mož. Odločno je povedal, da bi rad Bobov nasvet, saj bo oslepel. Vid je imel zamegljen in Bob je pozneje v dispanzerju z očesnim ogledalom potrdil, da ima očesno mrežo, ampak da je vse drugo v redu. Verjetno bi mu pomagala operacija, je rekel. To bi se dalo postoriti v ambulanti na Ponapeju, izid pa sploh ni vprašljiv. Starec se je nasmehnil in objel Boba. Ko je potem Bob vprašal Deleto, kdo je v stiku z medicinsko sestro s Ponapeja, saj bi starec potreboval operacijo očesne mreže, je rekla, da je starec pametno ravnal, ko se nam je zaupal; lahko bi popolnoma oslepel. Na Pingelapu se za zdravljenje očesne mreže kaj dosti ne meni, saj naj bi bila operacija z dodatnimi stroški za prevoz predraga, da bi o njej sploh razmišljali. Starega bodo sicer pozdravili, ampak to bo izjema.

Na Pingelapu sem naštel pet cerkva, vse kongregacionistične. Takšne zanimive gostote cerkva nisem videl, odkar sem bil v La Creti v Alberti. Tudi tam je udeležba v cerkvi vsesplošna. Če že ne hodijo v cerkev, zagotovo pojejo himne in se udeležujejo nedeljske šole.

Duhovna invazija na otok se je zares začela sredi 19. stoletja, do leta 1880 pa so bili spreobrnjeni vsi prebivalci. Ampak še dandanes je na otoku prisotna nekakšna nostalgija po starih časih zemlje in rastlinja, čeprav je krščanstvo že globoko zasidrano in vsesplošno sprejeto med prebivalci. Ko smo nekega dne šli na sprehod skozi gozd, smo slišali petje; glasovi so bili tako visoki in nepričakovani, nezemeljski in čisti, da se mi je spet zazdelo, da je Pingelap nekakšna začarana dežela, čisto drug svet, otok duhov. Ko smo se prebili skozi podrast, se je pred nami odprla jasa, na njej pa je bilo ducat otrok, ki so z učiteljem peli himne v jutranjem soncu. Ali pa morda *jutranjemu soncu*? Besede so bile krščanske, prostor in občutek pa mitska, poganska. Ko smo šli naprej, smo še vedno slišali odlomke pesmi, ne da bi videli pevca ali pevce; zborovski glasovi so bili nekako neutelešeni, nekako v zraku. Najprej so se zdeli nedolžni, skoraj angelski, a potem smo v njih zaslišali tudi kak dvomljiv, posmehljiv ton. Spominjali so me na Ariel in Kalibana, in ko so skorajda prividni glasovi napolnili zrak, je zame Pingelap privzel obliko Prosperovega otoka:

Ne bojte se: otok je poln glasov,
zvokov in zraka, ki očara in ne zaboli.

Ko je antropologinja Jane Hurd leta 1968 in 1969 preživela leto dni na Pingelapu, ji je stari nahnmwarki v obliki dolge epske pesmi še pripovedoval

celotno zgodovino otoka, a ko je umrl, je velik del te odšel z njim. Dandanašnji nahnmwarki lahko poda približno predstavo o starem verovanju in mitih Pingelapa, vendar nima podrobnega znanja, ki ga je premogel njegov stari oče. Kljub temu se kot šolski učitelj trudi otrokom prikazati nekaj dediščine predkrščanske kulture, ki je nekoč cvetela na otoku. Zdelo se nam je, da je kar nekako nostalgичno govoril o starih časih na otoku, ko so vsi vedeli, kdo so, od kod so prišli in vse o nastanku otoka. Mit gre nekako takole: nekoč so trije otočki Pingelapa bili eno samo ozemlje z lastnim bogom Isopawom. Ko je z daljnega otoka prišel tuji bog in razdelil otok na dva dela, ga je Isopaw pregnal. Tretji otok je nato nastal iz prgišča peska, ki ga je tuji bog spustil ob pregonu.

Mnogovrstni sistemi verovanja, ki soobstajajo med Pingelapežani, so nas osupnili. Mitska zgodovina otoka obstaja hkrati s "posvetno", maskun pa obravnavajo kot mitski pojav (kot urok, ki naj bi nastal zaradi greha in nevere) ali pa čisto biološko, kot moralno nevtralen, genetski pojav, ki prehaja med generacijami. Po izročilu naj bi se začel v času nahnmwarkija Okonomwauna, ki je vladal med letoma 1822 in 1870, in njegove soproge Dokas. Od njunih šestih otrok naj bi bila dva barvno slepa. Mit, ki pojasnjuje to bolezen, sta zapisala Irene Maumenee Hussels in Newton Morton, genetika s havajske univerze, ki sta obiskala otok (in sodelovala s Hurdom) v poznih šestdesetih letih 20. stoletja:

Dokas je očarala boga Isoahpahuja, ki je naročil Okonomwaunu, naj jo osvoji. Občasno je Isoahpahu v podobi Okonomwauna z njo tudi spolno občeval in tako postal oče štirih obolelih otrok, medtem ko je zdrave otroke zaplodil Okonomwaun. Isoahpahu je ljubil tudi druge Pingelapežanke in imel z njimi obolele otroke. "Dokaz" za to je slab vid barvno slepih podnevi in dober ponoči, torej takšen, kot ga je imel tudi Isoahpahu, njihov božanski prednik.

Obstajalo je še nekaj drugih mitov o maskunu, recimo tisti, po katerem naj bi se pojavil, če se nosečnica spreha ob obali sredi dneva (žgoče sonce naj bi delno oslepilo zarodek), pa tisti, po katerem naj bi bil zanj kriv potomec nahnmwarkija Mwahueleja, ki je preživel tajfun Lengkieki. Ta potomec, Inek, je bil vzgojen kot krščanski duhovnik, vzgojil naj bi ga misijonar gospod Doane. Inek bi moral oditi na Chuuk, kot sta zapisala Husselsova in Morton, a ni hotel iti, ker je imel na Pingelapu številno družino. Gospod Doane se je "razsrdil nad takim pomanjkanjem evangeljskega duha" ter z maskunom uročil Ineka in njegovo družino.

Nekaj se je tudi govorilo, kot se vedno o boleznih, da naj bi maskun prišel iz tujine. Nahnmwarki je s tem v zvezi pripovedoval, da so številni Pingelapežani morali garati v nemških rudnikih fosfata na daljnem otoku Nauruju, ob vrnitvi naj bi s seboj prinesli maskun. Mit o okužbi, ki naj bi jo (kot toliko bolzni) prinesli belci, se je z našim obiskom spet pojavil. Tokrat so Pingelapežani prvič videli barvno slepega tujca in to je "potrdilo" njihove domneve. Dva dni po našem prihodu se je obnovljeni mit že znašel v ljudskem izročilu: ugotovili so, da so za vse krivi barvno slepi beli kitolovci z daljnega severa, ki so pripluli na Pingelap na začetku 20. stoletja in posiljevali otočanke. Tako so postali očetje ducatov

barvno slepih otrok, na otok pa prinesli prekletstvo. Po tej ugotovitvi naj bi bili otočani z maskunom delno Norvežani, potomci ljudi, ki jim pripada Knut. Knut se je prestrašil hitrosti, s katero se je širil ta ne preveč šaljiv fantastični mit; zdaj naj bi bili pa on in njegovi rojaki izvor maskuna ali kaj?!

Na zadnji večer našega bivanja na Pingelapu se je na nebu pojavil škrlaten sončni zahod z vijoličnimi in rumenimi prameni in odtenkom zelene barve. Prekril je polovico neba. Celo Knut je vzkliknil: "Neverjetno!" in priznal, da ni še nikoli poprej videl česa takega. Ko smo prišli na obalo, smo videli ducate ljudi skoraj potopljene v vodo; nad grebenom smo videli samo njihove glave. James je povedal, da je tako vsak večer, da je to edini način za osvežitev. Pogledali smo okrog sebe in opazili več gručic, ki so ležale, sedele ali stale in se pogovarjale. Ura osvežitve, ura druženja, ura premišljevanja se je začela.

Ko se je še bolj zmračilo, so se Knut in barvno slepi otočani lažje gibali. Pingelapežani vedo, da so maskunovci bolj pri sebi ob zori, mraku in ponoči. Zato največkrat postanejo nočni ribiči. Pri tem početju so mojstri, saj bolje kot kdor koli vidijo ribe skakati v zamegljeni mesečevi vodi. Naša zadnja noč je bila idealna za nočni ribolov. Upal sem, da bomo odpluli v enem tistih gromozanskih ribiških kanujev s prevesami, peljali pa smo se v čolnu z majhnim motorčkom. Zrak je bil še vedno zelo topel in miren, zato je bilo prav imenitno občutiti rahlo sapico, ko smo odpluli. Ko smo pripluli v globoke vode, se je obala Pingelapa skrila in nadaljevali smo v temi; nad nami so svetile samo zvezde in čudoviti obok Mlečne ceste.

Naš krmar je poznal vse večje zvezde in sozvezdja; na nebu je bil res doma. Knut je bil edini tako poučen in šepetaje sta izmenjevala znanje – Knut, ki je na izust poznal vso moderno astronomijo, pa krmar, ki je imel starodavno praktično znanje. Takšno znanje je pred tisoč leti omogočilo Mikronezijcem in Polinezijcem plovbo po prostanstvih Tihega oceana; pomagali so si samo z nebesnino. To so bila potovanja, primerljiva z medplanetarnimi; odkrivali so otoke in domove, ki so bili tako redki in oddaljeni kot planeti v kozmosu.

Vode Tihega oceana so polne drobnih protozojskih *noctiluc*, svetlečih bitij, ki lahko kot kresničke generirajo svetlobo. Knut je prvi opazil njihovo fosforescenco v vodi; fosforescenca je bila najbolj opazna v kalni vodi. Ko so leteče ribice skočile iz vode, so pustile za seboj svetlobo, pa potem spet, ko so skočile nazaj.

Ponoči so svojčas morali loviti ribe z baklo; dandanes se to počne s svetilko, ki zazna in zmede ribe. Ko sem videl ta čudovita bitjeca, osvetljena s snopom luči, sem se spomnil, kako sem kot otrok videl nemška letala, ko so jih med preletom nočnega londonskega neba prebodle iskalne luči. Postopoma smo sledili ribam, vse dokler se jim nismo tako približali, da je ribič lahko vrgel mrežo in jih ujel, ko so hotele nazaj v vodo. Zbirali smo jih na dnu čolna, kjer so se zvijale, vse srebrne, dokler jih niso dobile po glavah (ena se je tako divje zvijala, da ji je na koncu uspelo skočiti iz čolna; to se nam je zdelo tako imenitno, da je nismo poskušali ponovno ujeti).

Po kaki uri smo imeli dovolj in bil je čas za ribe v globlji vodi. Z nami sta bila dva fanta (eden je bil barvno slep), ki sta privlekla na dan potapljaški maski in aparata za dihanje ter s svetilko in kopjem v roki šla po ribe. Lahko smo ju opazovali kakih dvesto metrov od čolna, bila sta kot svetleči se ribi, voda pa je orisovala njuni telesi med potapljanjem. Čez deset minut sta se vrnila s kupom rib in zlezla v čoln, njuna oprema se je črno svetila v mesečini.

Vrnitev je bila dolga, počasna in zelo mirna. Ležali smo v čolnu, ribiči pa so tiho mrmrali med seboj. Ulovili smo več kot dovolj rib za vse. Na dolgi peščeni plaži se bodo prižgali ognji in na Pingelapu bomo imeli čudovito poslovilno zabavo, preden bomo drugi dan odleteli nazaj na Ponape. Pripluli smo do obale in se sprehodili na suho, za seboj pa vlekli čoln. Pesek je bil še vlažen in bleščeč od plime in naši koraki so za seboj puščali bleščečo sled.

Prevedel Matej Krajnc